

TÜRK MİLLETİNİN RUHUNDAN KOPAN SES İSTİKLAL MARŞI*

*Gıyasettin AYTAS***

Öz: Milletlerin hayatında bazı önemli anlar ve bu anları dile getiren eserler her zaman olur. Bu eserlerin başında da hiç şüphesiz onların millî marşları ilk sırada gelir. Topluları ayakta tutan ve onlara yön veren aydınlar, bir taraftan yaşantılar, diğer taraftan toplumlarından aldıklarını onların hizmetine sunarak görevlerini ifa ederler. Mehmet Âkif Ersoy da Türk edebiyatının yetiştirdiği aydınlar arasında kendine özgü kimlik ve kişiliği ile özel ve önemli bir yere sahip olan sanatçıdır. Söylediklerini öncelikle doğruluk ilkesi, ardından da samimiyetle dile getiren şair, kaleme aldığı “İstiklal Marşı” ile Türk milletinin nezdinde müstesna bir yere sahip olur. O diğer eserlerini yazmamış olsa bile, kaleme aldığı İstiklal Marşı ile Türk edebiyat tarihinde yerini alabilecek bir sanatçıdır. Diğer milletlerin millî marşları incelendiğinde, her birinin bir tesadüfe bağlı olarak söylendiği veya oluşturulduğu, hiçbirinin bir mücadele ruhunu yansıtmak niteliğe sahip olmadığı, bir kısmının da ait olduğu milletin gerçekliği ile alakadar olmadığı görülmektedir. İstiklal Marşı, bir zaruretini eseri olmakla birlikte, bir ruh ve heyecanın da yansıması olarak karşımızda durmaktadır. Yazılış macerası ve bunun Millet Meclisinde kabul edilmiş süreci birçok bakımdan Âkif’in ayrıcalığını ortaya koymaktadır. On kıtadan meydana gelen marş, her bir kıtasında farklı sesleniş ve hitaplara sahne olmaktadır. Korkma diye başlayan marş, “Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklal” sözleri ile sonuçlanır.

Anahtar kelimeler: Millî Marş, aydın, lider, gelecek inşası, İstiklal Marşı, Millî Mücadele.

The Voice of the Turkish Nation’s Soul: Turkish National Anthem

Abstract: There are always some important periods in the history of nations and the works that express them. National anthems are prominent among these works. Intellectuals, who ensure the continuity of societies and guide them, do their duties to the society which form their mindset and character by experiences and values. Mehmet Âkif Ersoy with his unique identity and personality was an artist who had a special and important role among these intellectuals in the Turkish literature culture. The poet, who expressed himself with the principle of accuracy and then with sincerity, had an exceptional person for the Turkish nation with the National Anthem penned by him. Even though he did not collect his other works in a book or in a journal, he was an artist who became a significant artist in the history of Turkish literature only with the National Anthem. If the national anthems of the nations are examined, it can be clearly seen that each of them was sung or created by chance, none of them is qualified to Express a fighting spirit, struggle and some of them are not related to the

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 04.11.2021 - 24.12.2021

** Prof.Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye. giyaytas@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1381-1094.

reality of the value of the nations. The National Anthem was a product of difficult conditions, but it was also a reflection of spirit and excitement. The story of its creating and the process of acceptance in the Grand National Assembly of Turkey reveal the privilege of Âkif in many respects.

The anthem consists of ten stanzas which each of them is a scene of different call and appeals. The anthem, starts as the phrase "Fear not," ends with the sentence "For independence is the absolute right of my God-worshipping nation!"

Keywords: National Anthem, intellectual, leader, future construction, National Anthem, National Struggle.

Giriş

Tarihi olmayan milletlerin gelecekleri de olmaz. Geçmiş, kimi zaman mazide kalan, kimi zaman da övünçle anılan bir zaman dilimidir. Geçmişinden haberdar olmayan toplumlar, geleceklerini inşa edemezler. Bilinçli toplumlar, geleceğin önemini geçmişiyile birlikte kavrayarak kendilerini geliştirir. Her birey dünyaya özgür olarak gelir. Bireyin özgürlüğünü borçlu olduğu geçmiş, aynı zamanda onun geleceğinin de teminatıdır.

Türkler, Hun Hakanı Mete'den bu yana 16 devlet kurmuş ve bu devletlerin her biri tarihin şanlı sayfaları arasında yerini almıştır. Her ne kadar birbiriyle çelişen durumlar olsa da bunlardan hiçbiri düşman eliyle sona erdirilmiş devletler değildir. Her biri kendi içinden çökmüş ve onun yerine yenisi kurulmuştur. Her zaman hür, her zaman istiklal içinde...

Türklerin bağımsızlığını ve hürriyetine karşı tutkusunun ilk örneğini Ergenekon Destanında görmekteyiz. Burada, yok edilmek istenen bir milletin tarih sahnesine nasıl çıktığını ve bu çıkışın muhteşemliğini görmekteyiz.

Milletlerin gelecek inşasında liderler kadar toplumun önderi olan aydınları da rol oynar. Her liderin gösterdiği başarının arkasında ona destek veren ve yönlendiren aydınların, bir diğer ifade ile bilginlerin rolü olmuştur. Alparslan'ın zaferinde Nizamü'l-Mülk, Fatih'in İstanbul'u fethinde Molla Gürani önemli rol üstlenmiş, liderlerin başarısında pay sahibi olmuşlardır.

Türk dilinin Arapçanın etkisinde kaldığını gören Kaşgarlı, dilimizin ve kimliğimizin korunması gerektiğini, Yusuf Has Hacıp, devlet adamının görev ve sorumluluklarını, Karamanlı Mehmet Bey ise Türkçenin bağımsızlığını ilan eden aydınlar arasında yerlerini alırlar. Bunun dışında dilimize, kültürümüze ve millî hassasiyetlerimize önem veren aydınlarımızın sayısı da az değildir.

Sözü Değil, Yaşadığını Anlatan Mehmet Âkif

Yaptıkları ve yazdıklarını topluma faydalı hale getiren kimse "aydın" olarak kabul edilir. Aydın olmanın bir diğer göstergesi, yaratıcı bir zekâya sahip olmak, toplumsal 'dinamikler tetiklemek ve topluma yaşantısı ile yön vermektir.

Aydın bir meslek grubu ile sınırlandırılmaz. Kimi zaman bir feylesof, kimi zaman bilgin, kimi zaman da diplomat veya öğretici olarak karşımıza çıkan aydın, kendinde olanı kendi dışına aktarandır (Molnar, 1961, s. 9).

Aydın için bir eğitim ve öğretim sürecinden geçme, her zaman temel bir şart olarak kabul edilse de bunu mutlak olarak kabul etmek olası değildir. Özetleyecek olursak aydın, bilge, bilgili, kültürlü, medeni ve hepsinden de daha önemlisi insanın varlık ve yüceliğine inanandır.

Sanatsız bir toplumun hayat damarlarından biri kurumuş demektir. Bu yüzden sanatçılar, toplumun hayat kaynağı, yönlendiricisi ve bilinçlendirme ve aydınlatmada önemli role sahiptir. Onlar mensubu oldukları toplumdaki aldıklarını, sanatın imbiğinden geçirerek yine topluma sunarlar. Bir taraftan sosyal sorumluluklarını yerine getirir, diğer taraftan topluma örnek ve önder olurlar.

Türk edebiyatının yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerden biri olmanın ötesinde, geleceği gören ve değerlendiren, kendi varlığını bir bütün olarak ideallerine adayan Mehmet Âkif¹, hayatı ile düşünceleri arasında çelişkiye düşmemiş, özü sözü bir olmaya her zaman özen göstermiştir. Bir taraftan eserlerinde ele aldığı temel düşünceleri, diğer taraftan bu düşünce sistemini oluşturan değer yargılarını daha geniş kitlelere ulaştırmaya özel bir çaba harcamıştır. Âkif'i bizim için kıymetli ve önemli kılan, onun Millî Mücadele'ye, Türk edebiyatı ve kültürüne yaptığı hizmetlerinin yanında, Türk milletinin ortak sesi olan "İstiklal Marşı"nı (Ersoy, 1990, ss. 441-442) kaleme almış olmasıdır.

Kaleme aldığı eserleri ile hayatın içine giren Âkif, kendisini diğer sanatçılardan, eser ve hayatı birlikte ele alması bakımından ayırır. Sosyal meseleler onun üzerinde durduğu ve merkeze aldığı temel konuların başında gelir. Bu da Âkif'in sanatı amaç değil araç olarak görmesinden ileri gelmektedir. O, "İstiklal Marşı" dışında hiçbir eser yazmamış olsaydı bile, Türk edebiyat tarihinde seçkin bir yere sahip olurdu.

"İstiklal Marşı"nı Millî Mücadele ve bütün Türk tarihi ile ele almadığımız takdirde, değerlendirme eksik ve anlamsız olacaktır. Bağımsızlığımızın sembolü olan bayrak şehitlerin kanı, üzerinde yaşadığımız vatan ise uğrunda ölenlerin bize bıraktığı mirastır. Varlığından haberdar olduğumuz günden beri hür yaşamış ve hür yaşayacak olan Türk milleti, "İstiklal Marşı"nda bütün derinliği ve genişliği ile yer almış ve anlatılmıştır. "İstiklal Marşı", bu yönüyle diğer milletlerin millî marşlarından farklı ve özel bir yere sahiptir. Marşı, Türk milletinin ebediyen var olacağını ve bunu hiçbir gücün ortadan kaldırmaya gücünün yetmeyeceğini haykırması bakımından Türk milletinin ruhunu ve benliğini bütün samimiyeti ve derinliği ile ortaya koymaktadır.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tansel, 1945; Yücebaş 1958.

Bir millî marşın hangi gerekçeye bağlı yazıldığını ve bunun milletin dilini ve ruhunu ne denli yansıttığını bilmek, o marşın önemini ve değerini bir kat daha artırır. Dünya millî marşlarının hemen tamamına yakını incelendiğinde, bunların çok az bir kısmı Türk milletinin ruhunu ve heyecanını yansıtmaya yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir.

Diğer Millî Marşlardan Birkaçı

İngiliz millî marşı, en eski millî marşlardan biri olmasına karşın, yazılış amacı ve beste gerekçesi bir tesadüfe bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Marşla ilgili olarak birbirinden farklı görüşler ileri sürülmektedir. Görüşlerden biri, İngilizlerin Fransız veya İspanyollara karşı kazanılmış bir zafer sonucunda söylenmiş ve bestelenmiş olduğudur. Diğeri, İngiliz Kralı II. George'un Prestonpars Savaşı'ndan sonra söylenen zafer şarkısıdır. Bunların dışında İngiliz Millî Marşı, Kralın tiyatroya girmesi ile çalınmış ve söylenmiş ve o günden itibaren bir gelenek haline getirilerek bütün tiyatrolarda söylenmeye başlanmıştır. Günümüzde Ulusal ve uluslararası toplantılarda, kraliçenin bulunduğu ortamlarda ve millî maçlarda söylenmektedir. Bu marş, daha sonra birçok ülkenin marşına ilham kaynağı olmuştur.

Avusturyalı bestekâr Hayden'in İngiltere'ye yaptığı bir ziyaret esnasında, İngiliz millî marşında "Tanrı Kralımızı Korusun" sözlerinin İngiliz halkı üzerinde oluşturduğu coşkudan etkilenerek Viyana'ya dönünce Avusturya millî marşını besteler.

Alman millî marşı, Fallersleben'in "Alman Şarkıları" adlı eserinden alınmış bir metindir. Burada Fallersleben'in, vatanın bir ve bütün olmasını savunduğu, parçalanmış bir vatana kabul etmeyeceğini ifade etmesi etkili olmuştur. Bu yüzden Alman millî marşı bir şairin, tematik söylemini içeren bir metindir.

Fransa millî marşı "La Marseillaise", Fransa'nın Avusturya ve Prusya ile savaştığı dönemde, 1792 yılında Claude Joseph Rouget de Lisle tarafından 'Ren Ordusu' adına bestelenerek 1795 yılında Millî Marş olarak kabul edilmiştir. III. Napolyon tarafından devrimci fikirler içerdiği gerekçesiyle yasaklanan marş, 1879 yılında tekrar millî marş olarak ilan edilir.

Amerikan millî marşı "Star-Spangled Banner" [Yıldızlarla Bezeli Bayrak], Francis Scott Key tarafından Baltimore'nin bombalanışını seyrederken yazılmış şiirin John Stafford Smith'in "Gökteki Anacreon" adlı şarkısının bestesi ile söylenmiştir. Görüldüğü üzere, marşın sözleri ve bestesi bir millî marş besleyecek bağlantıya sahip değil.

Bu marşlarda dikkat çeken en önemli ortak özellik, her birinin yazılma gerekçesinde "İstiklâl Marşı"nda olduğu gibi bir derinlik söz konusu olmamasıdır. Dikkatle incelendiğinde, bu marşlar bir ruhtan beslenmemiş, ya benzeşme ya da taklitle oluşmuştur.

İstiklâl Marşının Yazım Süreci

Milletlerin hayatında bazı değerler önemli ve vazgeçilmezdir. Bunların başında hiç şüphesiz bayrak ve millî marşlar gelmektedir. Bizi bir araya getiren bayrak ve birlikte söylemekten onur duyduğumuz millî marşlar, bu yüzden önemlidir. Onlardan hiçbir zaman vazgeçilemez, önemsiz sayılamaz. Bilindiği üzere İstiklâl Marşı, yazılışından üç yıl sonra ilan edilen Cumhuriyet'in kuruluşunu da müjdeler. Bu yüzden, Atatürk'le birlikte Cumhuriyet'in sembolü olarak kabul edilmiş, bir milletin ezeli ve ebedi varlığını ifade etmiştir.

I. İnönü Zaferi'nden önce, dönemin Millî Savunma Bakanı İsmet Paşa, millî heyecanı oluşturacak bir marşın zaruretinden hareketle, Türk milletinin ruhunu yansıtacak bir marşın yazılmasını talep eder. Bu talep üzerine, hükümet 23 Aralık 1920 tarihinde yayımladığı bir ilanla marşın yazımı ile ilgili yarışmayı duyurur. İlanda, milletimizin içeride ve dışarıda giriştiği istiklal mücadelesini anlamlandıracak bir millî marşın gerekliliğine ve önemine dikkat çekilir. Birinci olacak eser için 500 lira ödül verileceği, beste için de ayrıca yarışma açılacağı ve başarılı beste için de aynı oranda mükâfat verileceği ifade edilir. İlan üzerine dönemin birçok şairi şiirleri ile bu yarışmaya başvurur. Yarışmaya 724 şiir gönderilir. Ancak, bunlardan hiçbirinin millî bir marş olma yeterliliğine sahip olmadığı kanaati ortaya çıkar. Hükümet yetkilileri, bu iş için çareler aramaya koyulur. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Mehmet Âkif Ersoy'a müracaatta bulunmaya karar verir.

Âkif, bu yarışmaya, içinde ödül olduğu için iştirak etmez. Soğuk havalarda sırtına giyecek bir paltosu dahi olmayan Mehmet Âkif, marş için verilecek ödül ile bırakın palto almayı, İstanbul Boğazı'nda dört yalı alabileceksen, o bu ödülü reddederek vatan sevdasının parayla ölçülemeyeceğini dile getirir. Kimi zaman arkadaşı Şefik Bey'in paltosunu ödünç alan Âkif, bir gün Şefik'in ödülü olarak kendisine palto almasının daha iyi olabileceğini söylemesi üzerine, bir daha ondan palto istemez ve kendisiyle bir ay konuşmaz. Mehmet Âkif'in tek derdi, Türk milletinin Millî Mücadele etrafında birleştiren bir marş yazarak Millî Mücadele için kamuoyu oluşumuna katkı sunmaktır.

Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Mehmet Âkif'in millî marşımızı yazması için, onun yakın dostu Hasan Basri Çantay'ın aracı olmasını ister. Âkif bütün ısrarla karşın marş yazmayacağını, ödülü almayacağını söyleyince, bu hususun halli için bir çözüm üretir. Hasan Basri, Hamdullah Suphi'nin önerisini Âkif'e sunar. Çözüm şöyledir: Bahse konu engellerin ortadan kaldırılacağı ödül meselesini ortadan kaldıracağını belirtir. Kendisinin bunu bir millî mesele olarak görmesini ve ricanın kırılmamasını ister (Kuntay, 1990, ss. 117-121).

Kendisi için engellerin ortadan kaldırılması üzerine Âkif, marş yazmaya karar verir. Âkif, büyük Türk milletinin hislerine tercüman olan marşı tamamlar. "İstiklal Marşı" tamamlandıktan hemen sonra, ilk defa Kastamonu'da

yayınlanan *Açıksöz* gazetesinin 21 Şubat 1337 tarihli ve 123. sayısında neşredilir. Gazete, Âkif'in millî marş olarak kaleme aldığı bu güzide eserini ilk defa, kendilerinin yayımlanmasına izin vermesini büyük bir gururla ilan eder.

Millî Eğitim Bakanlığı millî bir marşın yazılması ve milletin ortak ruhuna tercüman olması için açtığı yarışmaya birçok şiir gönderilmiş olmasına karşın, önemli bir kısmı yeterli görülmemiş, bunlardan yeti tanesinin meclisin reyine sunulmasına karar verilmiştir. Metinler milletvekilleri tarafından tek tek incelenir. Sonunda oylamaya geçilir. Sonunda Âkif'in şiiri oy birliği ile millî marş güftesi olarak kabul edilir. Hamdullah Suphi, marşı milletvekillerine kürsüden okur. Mecliste büyük bir dalgalanma olur. Her bir mısra büyük bir alkış tufanı ile karşılanır. Şiirin ilk dizesi olan, “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;” mısraı ile başlayan alkışlar, son dizesi olan “Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.” mısraına kadar aynı şekilde devam eder. Hele, “Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk’ın; Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.” dizeleri okununca, alkış tufanı daha da artar. Bütün dizeler âdetâ milletvekillerini coşturmuş, böyle bir metin karşısında kutsal bir heyecana kapılmışlardır. Bölme bir metnin ancak Âkif tarafından yazılabileceği daha iyi anlaşılmıştır.

Şairin, “Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.” dizesi, milletvekillerine olduğu kadar onların temsilcisi olduğu Türk milletine de hitap eden temenni olmasından ötürü duygu yoğunluğunu zirveye taşır. Bu yüzden, “Kim bu cennet vatan uğruna olmaz ki feda?” mısraı okununca alkış tufanı bir kat daha artarak devam eder. “Canı, cânânı, bütün varımı alsın da Hüdâ/Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda” mısraları, Türk milletinin “Ya istiklal, ya ölüm” kararlılığının gerekliliğini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Bu mısraların okunması esnasında milletvekillerin hep bir ağızdan “İnşaaallah” demeleri bunun göstergesidir. “İstiklal Marşı”, baştan sona bir istiklal yemini şeklindedir.

Millî marşımız, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 12 Mart 1921 tarihli toplantıda “İstiklal Marşı” olarak kabul edilir. Dört defa okunur ve her seferinde ayakta alkışlanır. Mehmet Âkif ise, mahcubiyetinden başını kollarının arasına alır ve daha fazla dayanamayarak dışarı çıkar.

“İstiklâl Marşı”nın yazımında Ankara’da Tacettin Dergâhı’nın çok önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. O dönemde bu dergâh bir misafirhane rolünü üstlenmekte, birçok tanınmış kimse bu dergâhta konuk olmaktadır. Tacettin Dergâhı bu bakımdan “İstiklal Marşı”nın her bir kelimesi ve dizesine şahit olmuş mekân olması bakımından ayrı ve özel bir öneme sahiptir. Mekânın öneminden çok, dönemin şartlarının şiirin yazımındaki heyecanın kaynağını, hem de o dönem için çekilen yokluğu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Marşın Anlatmak İstedığı Nedir?

“İstiklâl Marşı”nı ve burada anlatılanları değerlendirmek için, bu metnin yazıldığı dönemi ve şartlarını çok iyi analiz etmeliyiz. Dört bir yanı düşmanla sarılmış, Anadolu’nun bozkırına sıkıştırılmış Türk insanı, tıpkı Ergenekon’da olduğu gibi, dağları yırtmak, çelik zırhlı duvarları eritmek için büyük bir mücadeleye girişir. Bu topyekûn mücadele, ölüm ve kalımın ötesinde, varlık yokluk mücadelesi şeklinde tezahür eder.

Türklerin tarih sahnesine çıktığı ilk günden bu yana, bir varlık mücadelesi içerisinde olduğunu, varlığını tehdit edenlere karşı acımasız, saygı gösterene karşı da bir o kadar şefkatli olduğu görülmektedir. Zalimin karşısında, mazlumun yanında olmaya kendine şiar edinen Türkler, istiklallerine kasteden düşmana karşı, kanının son damlasına kadar savaşmış, özgürlüğünden taviz vermemiştir. Türk destanlarının hemen tamamında bunun izlerini görmekteyiz.

Millî Mücadele, Türk tarihinin en önemli varlık yokluk mücadelesidir. Bu mücadeleye katılanların sarsılmaz imanını ve heyecanını yakından gören ve hisseden Âkif, yazdığı marşla onların dili ve gönlüne tercüman olmuştur. Kaleme aldığı eserlerinde, söylediklerinin doğru olmasının yanında samimiyetini de önceleyen şair, bütün bunları kendi beni ile birleştirerek marşla Türk milletinin gür sesi olmuştur. Sanatının olgunluk dönemini yaşadığı dönemde “İstiklal Marşı”nı kaleme alan Âkif, gösterdiği bu şiir kudretinde, öncelikle ortak imana sahip olanın önemini esas almıştır. Bu yüzden sık sık böyle bir imanı hiçbir kuvvetin yok edemeyeceğini vurgulamayı ihmal etmez ve bu imanın önemini vurgular. Bu inançla kaleme alınan marş, bu yüzden Türk milletinin bütün ruhu ve benliği ile benimsediği bir metin olmuştur.

Marş kaleme alındığında, henüz Millî Mücadele kazanılmamıştır. Türk ordusu, 26 Ağustos 1922’de Büyük Taarruzu başlatmıştır. Bu taarruz, 1071 yılında Alparslan’ın kendisinden kat kat büyük bir orduya karşı başlattığı ve zaferle sonuçlandığı taarruzun bir benzeridir. Malazgirt Meydan Muharebesi de sayıca az, ama iman gücü düşmandan kat be kat yüksek olan bir ordusunun zaferidir. Atatürk de bu güçten ilhamını alarak böyle bir taarruzu başlatır ve düşmana unutamayacağı bir ders verir. Malazgirt’te, Niğbolu’da, Varna’da, İstanbul’da düşmana büyük bir iman ve inançla verilen ders, Millî Mücadele’de de verilecektir. Bu imanın farkında olan Âkif de marşa “Korkma” diyerek başlar. Bu sesleniş, onun geçmişten aldığı cesaretin hitabıdır. Bilmektedir ki, hiçbir güç bu inancın ve imanın önünde duramayacak ve korkuya asla yer olmayacaktır. Marşın tamamı, bu “Korkma” sözü üzerine inşa edilir. Onun içindir ki, neden korkmamamızın gereği çeşitli şekillerde dile getirir. Bunlardan biri ve belki de en önemlisi, "Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın / Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın;" dizelerinde ortaya konur. Bu dizelerde ümit ve onun kaynağına işaret eden şair, Yaratıcının vaaadinin mutlaka

gerçekleşeceği, bu vadin ise en kısa zamanda yerine getirileceğidir. Dünya var oldukça bu şafaklar da var olacak, şafaklarda yıldızlar parlamaya devam edecek. Diğer yandan bu topraklar üstünde tüten tek bir ocak oldukça korku yersiz ve gereksizdir.

İnsan için en kötü durum ümitsizlik içinde olmaktır. Ümidini kaybedenlerin akıbetleri karanlıktır. Türk milletini ümitsizliğe düşüren durum, Atatürk'ün gençliğe hitabesinde şöyle ifade edilir: “Vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.” Bütün bunların her biri gerçekleşmiş olmasına rağmen, Türk milleti istiklalinden vazgeçmemiştir. Âkif, bunu yakından bilen ve gören biri olarak söze “korkma” diye başlamıştır.

İstiklâl Savaşı, Türk milletinin varlık yokluk mücadelesidir. Böyle bir mücadelenin yapıldığı zamanda, bazı temel değerlerin vurgulanması, hatırlatılması büyük bir öneme sahiptir. Barış zamanında, milletin hayatında çok önemli bir yere sahip olan bazı değerlerin önemi ve gerekliliği yeterince dikkate alınmaz. Onlara ihtiyaç duyulduğunda ise bazen büyük bedeller ödemek gerekebilir. Mustafa Kemal Atatürk, “Türk, öğün, çalış, güven” derken hazırlıklı olmanın önemine vurgu yapar.

Vatan, millet, hürriyet ve istiklâlın önemi, onlara sahip olduğunda olduğunda değil, elden çıkınca daha iyi anlaşılır. Fertler, milletin tehdit ve tehlike içinde olduğunda, bunların nasıl hayatî ve önemli olduğunu daha kuvvetle hisseder. Bu değerlerin korunması için ölümü göze almayanlar, gelecekleri karanlık dehlizler olacaktır. Bunu bilen Âkif, şiirinde istiklal uğrunda Türk milletinin savaşıma gerekçesini ve inandığı değerleri bütün açıklığı ile ortaya koyar.

İlk dörtlükte, bağlamı oluşturan ana kavram “al sancak”tır. O, bağımsızlık hürriyetin sembolüdür. Âkif, bu dörtlükte özellikle onun oluşturduğu çağrışımlara temas eder. Söz gelimi bayrağımızın al rengi, bir çağrışım oluşturmaktadır. Alev hiçbir zaman “sönmez.” Çünkü alevin kaynağı, Türklüğün varlık göstergesi her Türkün evinde yanan “ocaktır”. Bu ocak tüttükçe, alev olacak, bu bayrak semada dalgalanacaktır.

Türk bayrağında var olan yıldız farklı çağrışımlara neden olmaktadır. Türkler açısından yıldız, gelecek ve yön gösterme özelliğine sahiptir. Aynı zamanda Türk milletini de temsil etmektedir. Dörtlüğün üçüncü dizesinde şair, gökteki yıldızla hiç kimsenin dokunmaya gücü yetmeyeceğini ve ona ulaşamayacağını ifade etmekle birlikte, al bayrağı da kimse gönderinden indiremez, ona dokunamaz. Yıldız, kader, talih manalarına da gelmektedir. Âkif, yıldızı, Türk

milletinin ölümsüzlüğü ve ebediliğinin bir işareti olarak kullanır. O, ordu ve millete “Korkma!” derken böyle bir inanca dayanır.

Şairin ikinci dörtlükte üzerinde durduğu ana kavramlardan biri hilal, yani bayraktır. Çeşitli çağrışımlara neden olan hilal, eski Türk edebiyatında sevgiliye de benzetilmektedir. Bir milletin varlık gerekçesi olan bayrak da sevgili olmanın ötesinde, ondan çok daha değerli ve önemlidir.

İnsan korktuğunu sevmez, sevdiğinden de korkar. Sevdiğini incitmekten, ona karşı hata yapmaktan korkan insan, sevdiğinin de kendisine karşı her zaman muhabbet içinde olmasını bekler. Onu bir an üzgün görmesi hâlinde dünyası kararır. Şair de burada sevgili olarak vasıflandırdığı bayrağın kendisine karşı asık suratlı olmasını kabul etmez.

Âkif, kendisini Türk milletinin yerine koyarak bayrağa seslenmektedir. Bu millet onun uğrunda binlerce şehit vermiştir. Bu şehitlerin onun üzerinde hakkı vardır. Bu hakkın ödenmesi için her zaman güler yüzle bakması gerekmektedir. Burada atıfta bulunulan bir diğer husus da bayrağın üzgün olmasının sebebidir. Bu sebep, kendisinin dalgalanmak için gerekli ortamın yeterince olmayışıdır. Bu yüzden kendini sevenlerden bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesini beklemektedir.

Türk milleti, tarih boyunca mazlumun yanında, zalimin karşısında olmuştur. İstiklali için çok bedel ödeyen ve Hak bildiği davasından ve Hakk’a olan inancından asla taviz vermeyen bu millet, istiklali en çok hak edenlerdendir. Türk milletinin tarih boyunca benimsediği ve önem verdiği en önemli değerinin başında istiklalin geldiği, bunun için her şeyi göze almaktan çekinmediği bilinmektedir. “Kahraman ırk” olarak vasıflandırılan Türkler, bunun gereğini yaptıkları ile ortaya koymuşlardır. O yüzdendir ki, bağımsızlığın sembolü, uğrunda ölümü göze aldığımız bayrağın üzüntüye kapılması yersizdir. Bilmelidir ki bu kahraman ırk onu asla yere indirmeyecektir. Geçici olan bu durum mutlaka nihayete erecektir.

İnsanın hayatında ezel ve ebed birbirine hem yakın hem de uzak iki zaman kavramıdır. Üçüncü dörtlükte şair, bilinmeyen başlangıç olan ezel, insanın olduğu kadar, mensubu olduğu millet için de ayrı ve özel bir anlam ifade ettiğini ortaya koyar.

Milletler tarihlerinde hem övündükleri hem de hatırlamak istemedikleri dönemler vardır. Türk milletinin tarihi ise her zaman övüncülerle doludur. Övüneceğimiz en önemli kaynak ise, ezelden beridir hür yaşamış olmak ve hür yaşamaya devam etmektir. Ergenekon’dan beri, hürriyeti için dağları eritip her türlü engeli ortadan kaldırmayı kendisine ilke edinen Türkler, kendini esir etmek isteyenlerin bunu göze alamayacakları, alanların da çılğın olmalıdır.

Malazgirt'te, İstanbul'un fethinde, Çanakkale'de bunun örneklerini veren Türkler, 1071 Malazgirt Zaferi'nden günümüze kadar istiklali için destan yazmıştır. İstiklal, Türk milletinin varlığı ile doğru orantılıdır. Ondan mahrum kalmak demek ölümle eş tutulmuştur.

Hürriyetin sınırı nerede başlar, nerede biter sorusunun Türk milleti için tek bir cevabı vardır: ezelden başlayıp ebede kadar. Hür yaşamının farklı ifade tarzları olacaktır. Kimi zaman deniz, kimi zaman gökyüzü veya sema, kimi zaman yıldızlar, kimi zaman da enginler. Bunların ötesinde en önemli olan ise inanmışlıktır. Âkif istiklalin Türkler açısından ne denli önemli olduğuna en kadim tarihlerden bu yana bunu koruduğuna dikkat çekerek Avrupa'da hiçbir milletin bu kadar uzun süre istiklaline sap olmadığını dile getirir.

Birbiriyle savaş halinde olan iki kuvvet karşılaştırılırken, bunlardan birinin diğerine üstünlüğü veya zaafı ele alınır. Marşın dördüncü bölümünde şair, korkunun nedeni olarak ortaya konan güç ve medeniyet üstünlüğünü, iman dolu göğüs ile dengeler. Bu iman dolu göğüs, çelik zırhlı duvarları tarumar edecektir. Meydan Muharebesi'nde çok yüksek bir güce sahip Bizans ordusu, kendisinden dört kat eksik iman dolu göğse sahip Türk ordusu karşısında ağır bir hezimet aldığı gibi, aynı şeyin şimdi de gerçekleşeceği anlatılmak istenir.

Medeniyet, teknik üstünlük, bilgiye sahip olma, ileri bir seviyeye ulaşma, özette gelişmişliğin karşılığı olarak kullanılan bir kavramdır. Şair, Türk milletini istiklalinden mahrum etmek isteyen medeniyet bakımından gelişmiş olduğu iddia edilen güçleri tek dişi kalmış canavara benzetir. Bunlardan asla korkmamak, ümitsizliğe kapılmamak gerekir. Bunlar maddî güçlerine güvenmektedir. Onların haklı bir davaları yoktur. Onun için sövmeyi kendileri için tek gaye gören bu milletlerin gösterişine aldanılmamalıdır.

Âkif, "İstiklal Marşı"nda sık sık hitaplara yer vermektedir. Kimi zaman kişilere, kimi zaman da millete seslenmektedir. Bu seslenmelerde beklentiler de kendini göstermektedir. Karşımızda bulunan güçlerin üstünlüğü bizi yıldırıp korkutmamalıdır. Uğruna ölünen toprağın vatan sayılmayacağı gerçeğinden yola çıkarak vatan uğruna verilen canın en büyük karşılığın, Allah'ın vereceği ödüdür. Bu ödül, karşılığı her Müslüman Türkün hayal edeceği bir ödüdür.

Yapılacak tek şey, gerekirse vücudun siper edinmesi, bu hayâsızca akının durdurulmasıdır. Düşmanın bütün şiddet ve hiddeti ile birlikte, saldırdığı vatan, inanç ve imanla korunacak, bize miras bırakıldığı gibi biz de gelecek nesle miras bırakmalıyız.

Vatan, aslında üzerinde yaşanan bir toprak parçası değildir. Bir toprak parçasının vatan sayılması için, özelliklerinden haberdar olunması gerekmektedir. Şair burada topyekûn Türk milletinin her ferdine ayrı ayrı seslenmektedir. Onlara bastığı yerden haberdar olunması, buraların sıradan

olmadığı, her karışının şehit kanı ile sulandığı toprak altında yatan şehitlerden haberdar olunması, bu yüzden de hassas davranılması gerektiği ikaz edilir. Eğer bu hassasiyet gösterilmezse onlar incinecektir.

Milletlerin tarihinde, ortak dil, tarih, gelenek ve görenekler önemli bir yere sahiptir. Bu nitelikle vatani maddî olandan çok manevi yönü ön plana çıkarmaktadır. Şair “sen şehit oğlusun” derken şehitliğin öneminden çok, şehit olma gerekçesi daha büyük bir öneme sahiptir.

Vatanın cennet olması, onun maddî güzelliğinden çok manevi niteliğidir. Bu nitelik, onu kutsal kılan, her türlü maddî varlığın ötesinde bir değere sahip olmasıdır. Yukarıda bunun nedeni olarak her karışının şehit kanı ile sulanması gerekçe olarak gösterildikten sonra, Huda'nın en kıymetli kabul ettiğimiz olanları almasına rıza gösterilerek, beklenen tek şey vatandan ayrı kalmamaktır. Bilinmektedir ki, kendisi canını ve cananını verirse, vatani baki kalacaktır. Metehan, vatan davasına çıktığı askerlerini bir sınava tabi tutar. Onların en sevdiklerinden vazgeçmemesi halinde, vatan davasında başarılı olunmasının mümkün olmayacağını hatırlatır. Bilindiği üzere, kendi atını, atlarını oklatır. Bunu cesaretle yapanlarla vatan davasına çıkar. Âkif de bu duruma atıfta bulunur.

Millî bir heyecan milletin bütün unsurları ile bir araya gelmesiyle oluşur. Diğer yandan, inançlı bir insanın yapabileceği tek şey, mukaddes bildiklerini korumak, onların zarar görmemesi için gerekli tedbirleri almak, yetersiz kaldığında da yaratana sığınmaktır. Şair, birbirine bağlı sekizinci ve dokuzuncu dörtlülüklerde iki önemli unsura dikkat çeker. Bunlardan birincisi mabet, diğeri de onların varlık göstergesi ezanlardır. Ezan, Müslüman Türkler için bağımsızlığın en önemli göstergelerden biridir. Bu yüzden Türkler, fethettiği topraklarda ilk yaptıkları işlerden biri burada ezan okutmak ve mescit yapmaktır. Söz gelimi, Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonra ilk yaptığı iş, Ayasofya'da namaz kılmak ve burada ezan okutmaktır. Bir beldede ezan okunması demek, o beldenin istiklal içinde olduğunun göstergesidir. Şair, ezanların inlemesi ile ruhu huzur bulacak, bütün benliği ile bu heyecanı yaşayacaktır.

İstiklal, onu hak edenlerindir. Bu uğurda canlarını feda edenler, istiklalin sembolü olan ezanların inlemesi ile mezarlarından çıkarak bu saadete ortak olacaktır. Tıpkı Yahya Kemal Beyatlı'nın “Akıncılar” şiirinde ifadesini bulan “Bugün cennette gülleri açmış görürüz de / Hala o kızıl hatıra titrer gözümüzde.” dizelerindeki mahzara ortaya çıkacaktır.

Bilindiği üzere din ve vatan uğrunda canlarını verenler için “Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.” (Bakara-154) buyurulmaktadır. Âkif bunu bildiği için, ezanların yurdumuzun üzerinde inlemesi ile, o da kabrinden kalkarak ezanın çağrısına

icabet edecektir. Ayette ifadesini bulduğu gibi, şehitler ölümsüzdür. Şair burada şehidin ağzı ile konuşur. O daha önce de belirtildiği gibi, incitilmemesi gerektir. Her karış vatan toprağında kanı bulunandır. Toprağı sıkığımızda, yerden fıskıracak olandır. Onun içindir ki o bu ezanları en çok hak eden ve ona icap edendir.

Artık bütün söylenenler toparlanmış, istekler tamamlanmış, bir vatanın millet için önemi vurgulanmış, ferdin sorumluluğunun yanında, milletin bu sorumluluktaki payı vurgulanmış, bundan sonra yapılacak tek şey kalmıştır. O da bütün korkuların gereksiz olduğu, istiklalin sembolü olan bayrağın dalgalanmaya devam edeceği, uğrunda dökülen kanların helal olacağı ifade edilir.

Âkif, iki şeyi önemle vurgulamaktan çekinmez. Bunlardan biri ve en önemlisi, İstiklalin mutlak bir bedelinin olduğu, bu bedelin ödenmesi için öncelikle buna inanmak gerektiği; diğeri de Türk milletinin tarihin en eski dönemlerinden bu yana istiklal içinde yaşadığı ve bunu ebediyete kadar da yaşayacağıdır.

Sonuç

Mehmet Âkif Ersoy, her zaman inançlarını ve inandıklarını doğrudan söylemeyi ilke edinmiş şairlerin başında gelir. Bu yüzden doğrudan söylemeyi ve dolaylamalara çok az yer verdiği şahit oluruz. Onun için sanat, süsten uzak, milletin hizmetine ve onun faydasına olmalıdır.

Âkif, çocukluk döneminden başlayarak iman ve inançla dolu bir ruh haline sahip olmuş, eserlerinde de bu özelliğini her zaman ön planda tutmuştur. Milletin menfaatine olan her işte bedelsiz ve menfaatsiz hizmet etmenin önemine inanmış olmasından ötürü, “İstiklal Marşı”nın yazımında ortaya konan bedeli reddetmiştir.

Marşın her bir söz ve dizesi, bir şairin dilinden çıkan değil, milletin ruhundan kopan sözler olmasından ötürü, Türk milleti tarafından çok benimsenmiştir. Mukaddesi bir metin gibi önem verilmiş, şairinden ayrı olarak kendi dilinden ve gönlünden kopmuş bir metin olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden şair, şiiri kendine mal etmemiş, eserine almamış, onu Türk milletinin malı olduğuna inanmıştır.

Kaynakça

- Ersoy, M. Â. (1990). *Safahat (Edisyon kritik)* (M. E. Düzdağ, Haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kuntay, M. C. (1990). *Mehmet Akif*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Molnar, T. (1961). *The Decline of the Intellectual*. New York: Meridian Books.
- Tansel, F. A. (1945). *Mehmet Âkif*. İstanbul.
- Yücebaş, H. (1958). *Bütün Cepheleriyle Mehmet Âkif*. İstanbul: Dizerkonca Matbaası.